

**КОМПЕТЕНТІСНО-ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ
ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ МОВНИХ
ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ-ПРАВНИКІВ
(НА ПРИКЛАДІ ДИСЦИПЛІНИ «ЮРИДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД»)**

**COMPETENCY-ORIENTED TECHNOLOGIES AND TEACHING METHODS
IN TEACHING PROFESSIONALLY ORIENTED LANGUAGE EDUCATIONAL
COMPONENTS FOR LAW STUDENTS
(ON THE EXAMPLE OF THE DISCIPLINE «LEGAL TRANSLATION»)**

**Коломосць Т.О., д.ю.н., професор, член-кореспондент
Національної академії правових наук України,
Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Запорізький національний університет**

Актуальність. Професійна діяльність сучасного правника нерозривно пов'язана із інтеграцією його у міжнародний та європейський професійний простір, опрацюванням та застосуванням численних актів міжнародного права, зарубіжного законодавства, судової та адміністративної практики, участю у різноформативних професійних комунікативних заходах із іноземними партнерами, клієнтами, що з необхідністю вимагає від правника формування та постійнеоовдосконалення іншомовної спроможності та стійкості до викликів сучасного правового ринку. Засади формування високого рівня іншомовної професійної спроможності та стійкості правника мають закладатися вже під час його навчання у закладах вищої освіти завдяки використанню ресурсу різноманітних професійноорієнтованих мовних освітніх компонентів, серед яких як «традиційні» («Іноземна мова правника», «Професійно-орієнтовані практикуми іноземною мовою для правників» тощо), так і «нових», «новаційні», серед яких цілком можна виокремити і «Юридичний переклад», практика впровадження якого в освітній процес вітчизняних правничих шкіл останніми роками набуває обертів. Забезпечити формування високого рівня іншомовної професійної спроможності та стійкості майбутнього правника до викликів сучасного ринку правничої праці, запитів держави і суспільства можливо лише завдяки використанню, насамперед, поряд із «традиційними» освітніми технологіями та методами, всього спектру різноманітних компетентісно-орієнтованих освітніх технологій та методів навчання. Серед таких цілком варто вести мову про: метод професійних дебатів, метод професійних проєктів, вивчення випадків та ситуацій (case study), професійно-орієнтовані рольові ігри та інші ігрові технології та методи, інтерактивні фахові навчальні онлайн-ресурси, навчання у мовних лабораторіях та мовних фахових центрах. Кожен з них має унікальний ресурс, який варто використовувати, із акцентом саме на їх професійну правничу спрямованість, що дозволяє навіть формувати унікальні практики окремих вітчизняних правничих шкіл й масштабувати їх у межах всієї країни. З огляду на це актуалізується потреба аналізу ресурсу найпоширеніших компетентісно-орієнтованих технологій та методів навчання в освітньому процесі підготовки майбутніх правників, із виокремленням специфіки кожного й формування рекомендацій щодо їх можливого використання при викладанні професійно-орієнтованих мовних освітніх компонентів у вітчизняних правничих школах (на прикладі дисципліни «Юридичний переклад»), що і є метою роботи. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають в освітньому процесі й пов'язані із формуванням (вдосконаленням) іншомовної професійної підготовки студентів-правників. Предмет дослідження - компетентісно-орієнтовані технології та методи навчання при викладанні професійно-орієнтованих мовних освітніх компонентів для здобувачів-правників (на прикладі дисципліни «Юридичний переклад»). Методологічну основу роботи формують загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких: діалектичний, синтез, аналіз, порівняння, логічний, моделювання, експертних оцінок тощо. Результати. Для формування іншомовних професійних компетентностей у здобувачів-правників при викладанні мовних освітніх компонентів (на прикладі навчальної дисципліни «Юридичний переклад»), як дозволив засвідчити аналіз освітніх практик вітчизняних правничих шкіл, важливо використовувати, насамперед, компетентісно-орієнтовані технології та методи, із фактичним «зануренням» здобувачів не тільки у професійний мовний простір, але й активізацією їх безпосередньої участі у різних моделях комунікації. Ефективним є міксоване використання всього розмаїття таких технологій та методів, із акцентом на унікальний ресурс кожного із них – професійних дебатів (дискусії), професійного (професійно-орієнтованого) проєкту, «case study», професійно-орієнтованих рольових ігор та інших ігрових варіацій (ділових, управлінських, ситуаційних тощо) та імітаційних методів (інсценування, інцидент, конфлікт, інтерв'ювання тощо), використання фахових онлайн-технологій, онлайн-навчальних платформ, а також мовних фахових лабораторій (центрів) у структурі вітчизняних правничих шкіл, із активним використанням методологічного інструментарію їх зарубіжних партнерів.

Ключові слова: іншомовні компетентності, здобувачі-правники, компетентісно-орієнтовані технології та методи, юридичний переклад, професійні дебати, професійний проєкт, case study, рольові ігри та інші ігрові технології та методи, інтерактивні фахові навчальні онлайн-ресурси та технології, мовні лабораторії та центри.

Relevance. The professional activity of a modern lawyer is inextricably linked to his/her integration into the international and European professional space, processing and application of numerous acts of international law, foreign legislation, judicial and administrative practice, participation in various professional communication events with foreign partners and clients, which necessarily requires a lawyer to develop and constantly improve his/her foreign language skills and resilience to the challenges of the modern legal market. The foundations for the formation of a high level of foreign language professional capacity and resilience of a lawyer should be laid already during his/her studies in higher education institutions through the use of various professionally oriented language educational components, including both «traditional» («Foreign Language of a Lawyer», «Professional-oriented workshops in a foreign language for lawyers», etc.), as well as «new», «innovative» ones, among which we can quite easily distinguish «Legal translation», the practice of introducing which into the educational process of domestic law schools has been gaining momentum in recent years. It is possible to ensure the formation of a high level of foreign language professional capacity and resilience of the future lawyer to the challenges of the modern legal labour market, the needs of the state and society only through the use, first of all, along with «traditional» educational technologies and methods, of the entire range of various competence-based educational technologies and teaching methods. Among them, we should mention the following: the method of professional debates, the method of professional projects, case studies, professionally oriented role-playing games and other game technologies and methods, interactive professional online learning resources, and training in language laboratories and language professional centres. Each of them has a unique resource that should be used, with an emphasis on their professional legal orientation, which even allows for the formation of unique practices of individual domestic law schools and their scaling up throughout the country. Given this, there is an urgent need to analyse the resource of the most common competence-based technologies and teaching methods in the educational process of training future lawyers, with the specifics of each being

identified and recommendations being made on their possible use in teaching professionally oriented language educational components in domestic law schools (on the example of the discipline «Legal Translation»), which is the purpose of the study. The object of the study is social relations arising in the educational process and related to the formation (improvement) of foreign language professional training of law students. The subject of the study is competence-based technologies and teaching methods in teaching professionally oriented language educational components for law students (on the example of the discipline «Legal Translation»). The methodological basis of the work is formed by general scientific and special methods of scientific knowledge, including: dialectical, synthesis, analysis, comparison, logical, modelling, expert evaluation, etc. Results. In order to develop foreign language professional-oriented competences in law students when teaching language educational components (on the example of the discipline 'Legal Translation'), as the analysis of educational practices of domestic law schools has shown, it is important to use, first of all, competence-based technologies and methods, with the actual 'immersion' of students not only in the professional language space, but also to intensify their direct participation in various models of communication. The mixed use of the whole variety of such technologies and methods is effective, with an emphasis on the unique resource of each of them - professional debates (discussions), professional (professionally oriented) projects, 'case studies', professionally oriented role-playing games and other game variations (business, managerial, situational, etc. and simulation methods (staging, incident, conflict, interviewing, etc.), the use of professional online technologies, online learning platforms, as well as language professional laboratories (centres) in the structure of domestic law schools, with active use of methodological tools of their foreign partners.

Key words: foreign language competences, law students, competence-based technologies and methods, legal translation, professional debate, professional project, case study, role-playing games and other game technologies and methods, interactive professional online learning resources and technologies, language labs and centres.

Вступ. Актуальність. Професійна діяльність сучасного правника нерозривно пов'язана із інтеграцією його у міжнародний та європейський професійний простір, опрацюванням та застосуванням численних актів міжнародного права, зарубіжного законодавства, судової та адміністративної практики, участю у різноформативних професійних комунікативних заходах із іноземними партнерами, клієнтами, що з необхідністю вимагає від правника формування та постійнеоюдосконалення іншомовної спроможності та стійкості до викликів сучасного правничого ринку. Засади формування високого рівня іншомовної професійної спроможності та стійкості правника мають закладатися вже під час його навчання у закладах вищої освіти завдяки використанню ресурсу різноманітних професійноорієнтованих мовних освітніх компонентів, серед яких як «традиційні» («Іноземна мова правника», «Професійно-орієнтовані практикуми іноземною мовою для правників» тощо), так і «нових», «новаційних», серед яких цілком можна виокремити і «Юридичний переклад», практика впровадження якого в освітній процес вітчизняних правничих шкіл останніми роками набуває обертів. Забезпечити формування високого рівня іншомовної професійної спроможності та стійкості майбутнього правника до викликів сучасного ринку правничої праці, запитів держави і суспільства можливо лише завдяки використанню, насамперед, поряд із «традиційними» освітніми технологіями та методиками, всього спектру різноманітних компетентісно-орієнтованих освітніх технологій та методів навчання. Серед таких цілком варто вести мову про: метод професійних дебатів, метод професійних проєктів, вивчення випадків та ситуацій (case study), професійно-орієнтовані рольові ігри та інші ігрові технології та методи, інтерактивні фахові навчальні онлайн-ресурси, навчання у мовних лабораторіях та мовних фахових центрах. Кожен з них має унікальний ресурс, який варто використовувати, із акцентом саме на їх професійну правничу спрямованість, що дозволяє навіть формувати унікальні практики окремих вітчизняних правничих шкіл й масштабувати їх у межах всієї країни. З огляду на це актуалізується потреба аналізу ресурсу найпоширеніших компетентісно-орієнтованих технологій та методи навчання в освітньому процесі підготовки майбутніх правників, із виокремленням специфіки кожного й формування рекомендацій щодо їх можливого використання при викладанні професійно-орієнтованих мовних освітніх компонентів у вітчизняних правничих школах (на прикладі дисципліни «Юридичний переклад»), що і є метою роботи. **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини, що виникають в освітньому процесі й пов'язані із формуванням (вдосконаленням) іншомовної професійної підготовки студентів-правників. **Предмет дослідження** - компетентісно-орієнтовані технології та методи навчання при викладанні професійно-орієнто-

ваних мовних освітніх компонентів для здобувачів-правників (на прикладі дисципліни «Юридичний переклад»). **Методологічну основу** роботи формують загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких: діалектичний, синтез, аналіз, порівняння, логічний, моделювання, експертних оцінок тощо. **Ступінь дослідження проблематики.** Питання компетентісно-орієнтованих технологій та методів навчання при викладанні професійно-орієнтованих мовних освітніх компонентів для здобувачів-правників (на прикладі дисципліни «Юридичний переклад») не досліджувалися. В наявності роботи переважно вчених-філологів, вчених-педагогів (наприклад, роботи В. Белової, Є. Тягнирядно, О. Матієнко, С. Радецької та ін.), присвячені загальній характеристиці таких методів, без визначення особливостей їх використання саме в освітньому процесі для студентів-правників. Все це у актуалізує відповідне дослідження й потребу посилення відповідної його спеціалізації.

Основний зміст. I. Професійні дебати, професійні проєкти, «case study», професійно-орієнтовані рольові ігри та інші ігрові технології й методи при викладанні навчальної дисципліни «Юридичний переклад»: унікальність ресурсу та сформовані практики використання. Метод професійних дебатів традиційно розглядається як «... формалізована розмова між учасниками команди (групи), які відстоюють протилежні позиції стосовно певного питання» [1, С. 171]. Цей метод є універсальним, оскільки може бути змістовно наповненим будь-чим, й сприяти як набуттю здобувачами-правниками іншомовної правничої компетентності (в т.ч. й юридичного перекладу), так і компетентностей соціальної взаємодії з різними категоріями осіб. Для професійних дебатів (інша назва, яку можна зустріти у літературі, - «дискусія», а коректніше варто вести мову про «фахову дискусію») характерним є дотримання певних правил, послідовності певних дій й дотримання т.зв. «рамкового характеру». Професійна дискусія може бути за підсумками перегляду запису будь-якого юридичного процесу (його окремої стадії), роботи із юридичними документами й передбачати синхронний або послідовний усний переклад виступів учасників дебатів (груп, команд тощо), переклад юридичних документів, із аргументацією, питаннями, підсумками та рефлексією. Це дозволяє не тільки продемонструвати рівень іншомовної підготовки здобувачів-правників, але й їх компетентності юридичного перекладу й стосовно використання правничих термінів, пошуку релевантних мовних аналогів, забезпечення «якості» перекладу, швидкості реагування, із одночасним проявом критичного мислення, аргументації власної позиції (стосовно перекладу правничих актів, наприклад). Завдяки залученню до освітнього процесу в якості «факультативних» елементів кадрової моделі правників-перекладачів (наприклад, правників міжнародних кампаній, що спеціалізуються на роботі із закордонними

клієнтами, мають досвід перекладацької діяльності у сфері права) можливо моніторити «якість» компетентностей здобувачів-правників стосовно перекладу унікальних особливостей певних правничих документів (ухвал, ви рішень, постанов, рішень, меморандумів, скарг тощо), процесуальних дій (оцінка речових доказів, судові дебати, оголошення судового рішення, призначення судово-методичної експертизи тощо), здійснювати поточне оцінювання результатів навчання здобувачів-правників. Поширеною практикою у вітчизняних правничих школах є проведення спільно із правниками-перекладачами модельних судових дебатів, із формуванням команд-представників різних сторін правничого процесу, синхронним або послідовним усним перекладом всіх процесуальних дій та письмовим перекладом всіх процесуальних документів, визначенням «якості» перекладу, виокремленням «дефектів», їх аналізом й визначенням переможців (в т.ч. й в окремих номінаціях – «Кращий у використанні правничої термінології», «Найкращий синхронний професійний перекладач-правник», «Кращий в аргументації правової позиції» тощо). Така практика є досить поширеною у Навчально-науковому інституті права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого.

Метод професійного проєкту варто розглядати як «... спосіб досягнення дидактичної цілі через детальну розробку визначеної наперед та узгодженої із викладачем проблеми, що завершується реальним практичним результатом – публічною презентацією» [1, С. 171]. Актуальність використання відповідного методу істотно зростає в умовах дистанційного або ж змішаного навчання, із усуненням проблем, які пов'язані із відсутністю безпосереднього контакту між здобувачами («живого спілкування») із психоемоційним змістом. Цей метод розрахований, насамперед, на роботу здобувачів (самостійно, індивідуально, у групі), із формулюванням ідей, постановкою проблеми, обговоренням її змісту та визначенням напрямків виконання, підготовкою та презентацією результатів. Це є цілком логічним у частині формування порівняльно-правових таблиць правничої термінології у різних мовах, пошуку релевантних аналогів для правничих термінів, скорочень, фразових виразів для різних сфер правничої діяльності, для різних правових актів й презентації результатів, наприклад, британського та англійського юридичних перекладів, ustalених словосполучень та їх використання при перекладі змісту правничих текстів, особливостей використання абрєвіатури юридичних текстах та їх переклад тощо. Цей метод можна використовувати з огляду на те, що він передбачає активну позицію здобувача у навчанні, самостійне «модельовання ситуації реального фахового спілкування», дозволяє закріпити знання, «змодельовати ситуацію успіху» [1, С. 171] й вдосконалити компетентності юридичного перекладу. Цей метод цілком можна використовувати під час занять з тем особливостей правничої термінології в актах приватного права, в актах публічного права, особливостей перекладу актів міжнародного права тощо. Він є цілком прийнятним при груповій роботі здобувачів (послідовний усний переклад членами групи) як послідовних дій, так і результатів роботи (презентації), є цілком виправданим (ефективним в аспекті ресурсного супроводу) у використанні при дистанційному, змішаному освітньому процесі, хоча й не втрачає таких якостей і при офлайн-навчанні.

Не менш корисним при викладанні відповідної навчальної дисципліни є й використання «case study», із елементами моделювання різних правничих ситуацій. Конкретна правнича ситуація (як правничий документ, так і процесуальні дії або ж процедурні дії) пропонується для опрацювання, обговорення й пошуку оптимального варіанту вирішення. При цьому важливо зробити не тільки правильний (точний) перекладу матеріалів конкретної

справи, знайти нормативно-правовий акт, що регулює відповідне питання, із перекладом тих положень, застосування яких є доцільним для конкретної ситуації, можливо додатково пошук інтерпретаційних тематичних актів та їх переклад і, беззаперечно, моделювання підсумкового рішення (legal writing), із обґрунтуванням доцільності саме такого його змісту. Це дозволяє «... аналізувати професійні правничі тексти у короткі строки, охоплювати великий обсяг професійної інформації ... розвивати комунікабельність, вдосконалювати компетентності правничого письма, правничої аргументації» [1, С. 171] й правничого перекладу, бо дозволяє розширити словниковий запас правничої термінології, пошуку релевантного мовного аналогу, висловлювання на професійну тематику в умовах стислих термінових можливостей, урахування емоційного стану учасників відносин перекладу, в т.ч. й із «заміною токсичних слів», одночасну роботу із письмовими актами, із висловлюваннями професійного змісту (фактично охоплюючи й комунікацію, й стилістичну, й риторику, й правниче письмо, й психоемоційну складову відносин). Професійно-орієнтовані рольові ігри як «... умовне відтворення її учасниками практичної фахової ситуації, що ... мотивує мовленнєву діяльність» [1, С. 171] й можна доповнити перекладацьку діяльність. Варто згадати відомі рольові ігри у рамках moot court Центру німецького права Київського національного університету імені Тараса Шевченка періоду 2016-2019 р.р., не менш відомі аналоги й Центру німецького права Національного авіаційного університету періоду 2020-2021 р.р. і, беззаперечно, зразкову практику проведення рольових ігор у рамках moot court за участі правничих шкіл львівського національного університету імені Івана Франка, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Запорізького національного університету та Школи німецького й адміністративного права Казахського державного університету імені Максута Нарикбаєва і Регенбурзького університету у 2023-2024 р.р. Під час рольових ігор (судове засідання, адміністративно-процедурна дія, нотаріальне провадження, виконавче провадження тощо) відбувається не тільки поглиблення професійних знань здобувачів-правників, їх професійно-орієнтоване спілкування, але й підвищується зацікавленість та вмотивованість їх до «занурення» у специфіку професійної діяльності. Використовуючи рольову гру, можна запропонувати здобувачам-правникам, наприклад, модель «міні-версію» («лайт-версію»), із виокремленням в якості окремого учасника будь-якого процесуального (процедурного) провадження перекладача, який буде професійно супроводжувати тих осіб, які не володіють мовою, якою здійснюється провадження. Це дозволяє забезпечити переклад всіх документів відповідного провадження, а також здійснити усний синхронний або ж послідовний переклад. Більше того, рольова гра дозволяє з'ясувати додатково особливості процесуального (процедурного) статусу перекладача, із набором всіх його елементів (в т.ч. й відповідальності за неналежне виконання обов'язків, за відмову від перекладу), а також професійно-етичні вимоги до перекладача у сфері права. Ігрова технологія передбачає кількості (кількаетапність) (кількаетапність), із підготовкою (формування сценарію, плану, опису гри, розподілом ролей та їх характеристикою), поясненням гри (вибір проблемної фахової ситуації, режим гри), проведенням, аналізом, рефлексією, оцінкою, самоаналізом та рекомендаціями [2; 1, С. 171], що дозволяє не тільки продемонструвати здобувачам-практикам свої компетентності, але й здійснити моніторинг «якості» зробленого ними перекладу, сформулювати рекомендації щодо подальших дій, надати можливість здобувачам-правникам особисто й у групах визначити рівень «якості» правничого перекладу, виокремити проблемні питання тощо.

Рольові ігри є одним із різновидів імітаційних методів особистого професійно-орієнтованого навчання,

поряд з якими можна при вивченні навчальної дисципліни «Юридичний переклад» також використовувати: метод інсценування, метод інциденту, метод конфлікту тощо. Якщо ж мову вести саме про «ігри» (у назві), то такими також можуть бути ділова, управлінські, ситуаційні ігри того. Не варто забувати і про професійно-орієнтоване інтерв'ювання або ж інтерв'ювання правника, із одночасним синхронним або ж послідовним усним перекладом як один із «базових» комунікативно-значущих методів навчання, із варіюванням як інтерв'юєрів-правників, так і предмету інтерв'ювання – різних аспектів професійної правничої діяльності. Альтернативою йому можуть бути й «спеціальні комунікативні методи», як-то: Сократів-діалог, правило Гомера, «займи-позицію», PRES-формула «Дерево рішень» тощо) [3, С. 208].

Цілком можливо вести мову про сформовану практику правничих шкіл стосовно використання моделі «максі-версії» («хард-версії»), із перекладом всіх складових відповідного провадження. Це може бути синхронний усний переклад, а також письмовий переклад всіх процесуальних (процедурних) документів. Не можна недооцінювати роль рольових професійно-орієнтованих ігор, оскільки вони «... дозволяють зробити сам процес навчання цікавим, знімають психологічну втому (що в умовах правового режиму воєнного стану й освітнього процесу у дистанційному або змішаному форматі набуває особливого значення), мобілізує до навчання, ... наближує процес спілкування (а отже й перекладу) до природного спілкування» [1, С. 172] у сфері права. Вони урізноманітнюють освітній процес, роблять його «... захоплюючим, адже під час рольових ігор учасники виступають суб'єктами ігрового процесу, його активними творцями» [4, С. 157], «... без жорсткої системи оцінювання, яку на собі відчуває здобувач, бо це все ж таки гра» [4, С. 157]. Рольові ігри фактично є формою «перевтілення» здобувачів у правників й сприймаються ними як «правнича професійна діяльність». Можна погодитися із тим, що «кожен здобувач (граєць) фактично виступає як частина професійного оточення й демонструє шаблон, в рамках якого він може спробувати свою власну і групову поведінку» [4, С. 158].

II. Навчальна дисципліна «Юридичний переклад» й інтерактивні фахові навчальні онлайн-ресурси та технології: моделі поєднання. Як свідчить аналіз освітніх практик вітчизняних правничих шкіл, не варто забувати й про використання фахових онлайн-технологій, інтернет-технологій, із максимальним «зануренням» здобувачів-правників у «світ фахових навчальних ресурсів». Це може бути навчальна онлайн-платформа HELP, про що вже зазначалося у роботі, й тематичні ресурси якої можна використовувати як «базовий» матеріал для письмового перекладу, тестові завдання – для моніторингу рівня набуття (вдосконалення) компетентностей перекладу, а відеоматеріали – для усного синхронного або ж послідовного перекладу тощо. Сформована база відеоматеріалів (виступи відомих адвокатів, судові промови. «зразкові» промови прокурорів з різних країн світу, уривки записів судових засідань тощо) є дієвою базою для використання як під час аудиторних занять зі здобувачами-правниками, так і для самостійної їх роботи (узгалянений переклад, діалогове спілкування тощо), для атестації рівня компетентностей здобувачів-правників (поточної та підсумкової). Досить поширеною також варто вважати у вітчизняних правничих школах практику використання відеозаписів юридичних (процесуальних, процедурних) дій за участі різних осіб для перекладу під час спілкування із викладачем та групою в аудиторному форматі («ланцюговий» переклад, переклад-аналіз, «робота над помилками»), про що зазначали учасники (представники Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Донецького державного університету внутрішніх справ, Запорізького національного університету, Університету митної справи та фінансів) Всеукраїнського освітнього

проекту «Незламні правничі школи України» у 2024 році. Максимально повним можливе використання під час викладання відповідної навчальної дисципліни найпоширеніших онлайн-навчальних платформ, щоправда, із акцентом на фахову специфіку, а саме: Kahoot, Quizlet, ProProfs Quiz Maker, Google Forms, Socrative, Edmodo, Quizizz, Formative, Exam.net, Poll Everywhere, Hot Potatoes, Mentimeter тощо. Переваги у використанні таких платформ зумовлені тим, що вони «... надають об'єктивну оцінку рівня знань здобувачів, бо використовуються стандартизовані методи оцінювання ... оперативно дозволяють отримати результати оцінювання ... й навіть простежити прогрес здобувачів у навчанні ... із слабкими місцями й перевагами ... забезпечують їх доступність у будь-який час і будь-якому місці» [5, С. 111], а також дозволяють забезпечити об'єктивність оцінювання, бо усувається «людський фактор» й «контактний вплив».

Формуванню стійкої мотивації до вдосконалення компетентностей юридичного перекладу у здобувачів-правників, розширення термінологічного фахового апарату, формування навичок та вмінь оперативного пошуку мовного аналогу, максимальної орієнтації до надання «якісного» перекладу, без «дефектів» щодо змісту та значення тексту також сприяють, наприклад, веб-квести (інша назва «метод лабіринту дій») як «... завдання, що передбачають навігацію різними сайтами ... для пошуку відповідей» [1, С. 172], із кількостадійною послідовністю дій щодо формування проблеми (наприклад, пошук британського аналогу слова «cell») для забезпечення перекладу юридичного документу з американської на британську мови, пошукової роботи (що, фактично, формує основний зміст виконання завдання) й оформлення результатів (порівняльні термінологічні правничі таблиці відповідностей), підведення підсумків та рефлексії. Це у повній мірі можна практикувати, із використанням текстів актів міжнародного законодавства (офіційними мовами) й офіційних перекладів цих актів (наприклад, на сайті Міністерства юстиції України). Не менш важливим є використання «... онлайн-граматики та словників для перекладу спеціальних термінів ... завдяки чому переклад стає не лише засобом отримання професійної інформації, що істотно розширює простір фахових знань, а й засобом типологічного вивчення мов ... й додатково впливає на розуміння національно-культурної своєрідності мов» [6, С. 96], дозволяє з'ясувати особливості формування правничої мови певної країни, своєрідність останньої у порівнянні, наприклад, із рідною мовою здобувачів-правників.

Відповідні технології цілком можливо використовувати для симуляції судових, слідчих дій, для дискусій на професійні теми в Internet-просторі, із перекладом їх. Відповідні технології цілком можуть бути рекомендовані здобувачам-правникам як для самостійної роботи, так і як частина аудиторної роботи (наприклад, моделі Flex, OnlineLab, Self-blend, OnlineDriver) [7; 6, С. 97], із різним розподілом часу для самостійної, аудиторної роботи та різними формами комунікативних відносин із викладачем (наприклад, тільки консультації, доповнення до онлайн-навчання, відпрацювання складних тем, тестування з аналізом результатів тощо).

III. Мовні фахові лабораторії (центри) як майданчики для формування (вдосконалення) іншомовних компетентностей здобувачів-правників (на прикладі дисципліни «Юридичний переклад»). Цілком доречним, що знову ж підтверджує аналіз освітніх практик вітчизняних правничих шкіл, є використання при вивченні відповідної навчальної дисципліни ресурсів «мовних лабораторій», «мовних фахових центрів», перевагою яких є «... здатність створювати мовне середовище ... завдяки використанню аудіо, відео та інтерактивних матеріалів, здобувачі «занурюються» в мовну атмосферу, що дозволяє їм відчутися, ніби вони перебувають у країні, де

вивчається мова» [8, С. 359], її можна доповнити – «занурюються» у правничу професійну діяльність, її різновиди у відповідних країнах світу. Відповідні мовні лабораторії (центри), завдяки інструментарію, а також тематичній співпраці із зарубіжними правничими школами (наприклад, юридичний факультет Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара і Університет Сассексу (Велика Британія), юридичний факультет Запорізького національного університету і Університет Дарема (Велика Британія) забезпечують можливості для здобувачів-правників «... спілкуватися із носіями мови (правниками-носіями мови) завдяки відеоконференціям, інтерактивним вправам, спеціальним платформам для обміну мовленнєвими навичками» [8, С. 359]. Таке спілкування є не тільки системним, а й професійно-орієнтованим, дозволяє поглибити й урізноманітнити словниковий тематичний запас, безпосередньо працювати із правничими документами (із пошуком вітчизняного аналогу), забезпечувати налагодження безпосереднього діалогу із правниками-носіями мови під час процесуальних, процедурних дій або ж за їх підсумками. Таке використання інструментарію мовних лабораторій (центрів) може бути безпосереднім («живе фахове спілкування»), а також, із використанням відео-, аудіозаписів фрагментів вищезазначених дій (судові дебати, промова адвоката, взаємовідносини водія автотранспортного засобу і патрульного поліцейського, клієнта і нотаріуса під час засвідчення факту перебування особи у певний час у певному місці, відносин клієнта і адміністратора Центру надання адміністративних послуг або ж зарубіжного його аналогу тощо). Завдання може полягати у здійсненні відповідного фахового перекладу промов всіх учасників правовідносин, правових документів, із аналізом «якості» перекладу, в т.ч. й збереження сутності та значення документу, релевантності використання правничої термінології, оперативності перекладу тощо. Правник-носіій мови може залучатися (а може бути використана й модель «колективної участі» таких суб'єктів) для того, щоб надати певні консультації щодо перекладу (усного, письмового) в цілому, особливостей тексту для перекладу, термінологічного інструментарію, виокремити типові помилки, які зустрічаються під час перекладу, та їх «впливу» на результат такого перекладу, що для правничої діяльності є важливим. Окрім консультативної ролі, вони також можуть виступати в якості експертів «якості» перекладу, із поточним моніторингом результатів успішності здобувачів та підсумковою атестацією результатів вивчення відповідної навчальної дисципліни. Роль і значення мовних лабораторій (центрів) полягає не тільки в тому, що вони орієнтують здобувачів-правників на формування (вдосконалення) іншомовної професійної правничої компетентності, а й безпосередньо виступають (відіграють роль) «майданчиків» для професійного тематичного спілкування із правниками-носіями мови, посилюючи спеціалізацію зазначеної компетентності (як щодо різновидів правничої діяльності, так і щодо професійної діяльності представників правничої професії), надаючи додаткові ресурси для роботи із аудіо, відеоматеріалами професійного спрямування, для безпосереднього спілкування із правниками-носіями мови із різних країн (урахування мовних правничих аналогів), для організації та проведення тематичних комунікативних заходів, із усним та письмовим перекладом тощо. Використання мовних лабораторій (центрів) як структурних підрозділів у правничих школах або ж університетах, в структурі яких є правничі школи, сприяє не тільки можливості системного використання їх в освітньому процесі, із методичним забезпеченням останнього (як приклад, підготовлена серія білінгвальних словників правничої термінології (Українсько-англійський та англо-український словник

правничих термінів, Українсько-німецький та німецько-український словник правничих термінів, Українсько-французький та франко-український словник правничих термінів, Українсько-польський та польсько-український словник правничих термінів) – у рамках співпраці мовних фахових центрів - структурних підрозділів Центру німецького права, Центру польського права Запорізького національного університету та Університету у Вроцлавеку й Регенсбурзького університету. Використовувати відповідні словники цілком доречно разом із зарубіжними аналогами [9].

В наявності й практика підготовки посібників з автентичними професійно-орієнтованими матеріалами, вправами тощо (наприклад, практика Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка у співпраці із Дослідницькою службою Верховної Ради України та іноземними партнерами останньої). Для юридичного перекладу характерними є особливості, обумовлені тим, які завдання постають перед правниками-перекладачами. Для останнього важливо не тільки відповісти на запитання «Текст оригіналу та текст перекладу – де межа повного співпадіння, а де можливі варіації?». Важливо зрозуміти текст оригіналу і передати таким чином, щоб було не тільки зрозуміло засобами іншої мови, але й не було втрачено зміст тексту оригіналу. З акцентом на це, посібники, словники, збірки тематичних вправ мають бути підготовлені таким чином, щоб урахувати зазначені особливості перекладу («перекладацької стратегії»), із «... особливостями та складнощами лексико-граматичного, стилістичного характеру у сучасному юридичному дискурсі» [10, С. 146].

Це важливо й для підвищення іншомовної професійної компетентності здобувачів-правників в цілому (впродовж всього періоду навчання, в т.ч. на освітньо-науковій програмі 081 Право та у докторантурі), формуванню міжкультурного розуміння, розвитку міжнародних професійних зав'язків (як на рівні «здобувачі-здобувач», «здобувач-викладач», «здобувачі-правник носій мови», так й на рівні «викладач-викладач», «викладач-правник носій мови»), підготовці здобувачів-правників до глобального ринку правничої праці (в умовах інтернаціоналізації та європеїзації правничого простору), а також привабливості самих вітчизняних правничих шкіл для зарубіжних партнерів (і не тільки у форматі «гостьового дослідника», «гостьового лектора», а й системної співпраці, із використанням ресурсів мовних лабораторій, центрів, освітніх програм з подвійним дипломом тощо).

Висновки. Отже, для формування іншомовних професійно-орієнтованих компетентностей у здобувачів-правників при викладанні мовних освітніх компонентів (на прикладі навчальної дисципліни «Юридичний переклад»), як дозволив засвідчити аналіз освітніх практик вітчизняних правничих шкіл, важливо використовувати, насамперед, компетентнісно-орієнтовані технології та методи, із фактичним «зануренням» здобувачів не тільки у професійний мовний простір, але й активізацією їх безпосередньої участі у різних моделях комунікації. Ефективним є міксоване використання всього розмаїття таких технологій та методів, із акцентом на унікальний ресурс кожного із них – професійних дебатів (дискусії), професійного (професійно-орієнтованого) проєкту, «case study», професійно-орієнтованих рольових ігор та інших ігрових варіацій (ділових, управлінських, ситуаційних тощо) та імітаційних методів (інсценування, інцидент, конфлікт, інтерв'ювання тощо), використання фахових онлайн-технологій, онлайн-навчальних платформ, а також мовних фахових лабораторій (центрів) у структурі вітчизняних правничих шкіл, із активним використанням методологічного інструментарію їх зарубіжних партнерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белова В. В. Формування іншомовної компетентності у студентів закладів вищої освіти в умовах воєнного стану. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 86. С. 169–173. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/pedformtvorch2023n86/169.pdf>.
2. Jarad N. I. (2009). The Effect of Communicative Competence on Classroom Interaction. *International Journal of Arabic-English Studies*. 10 (1). URL: https://www.researchgate.net/publication/264723513_The_Effect_of_Communicative_Competence_on_Classroom_Interaction
3. Тягнирядно Є. В. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку комунікативних і мовних умінь у курсантів-правників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Вип. 85. С. 206–211. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/pedformtvorch2022n85/206.pdf>.
4. Матієнко О., Бучацька С. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів немовних спеціальностей засобами рольових ігор. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 65. С. 154–166. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/2020/scachano/SiT/SiT2022v65/154.pdf>.
5. Заярна І. С. До питання оцінювання рівня сформованості мовних навичок під час онлайн навчання іноземної мови студентів-правників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 88. С. 108–112. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/pedformtvorch2023n88/108.pdf>.
6. Зубенко В. О. Інноваційні аспекти викладання іноземної мови для майбутніх юристів в умовах змішаного навчання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5: Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 75, т. 1. С. 94–98. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/2020/scachano/NCHDRAG/NCHDRAG2020n75v1/94.pdf>.
7. Minor J. (2002). Incorporating service learning into ESOL programs. *TESOL Journal*. Vol 11 (4). P. 10–14.
8. Озарчук І., Костик Є. Формування іншомовного освітнього середовища в умовах ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73, т. 2. С. 356–362. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/2020/scachano/APGN/APGN2024v73t2/356.pdf>
9. Law J., Martin E. A. (2022). *A Dictionary of Law* (10 ed.) / Edited by : J. Law. Oxford : Oxford University Press, 532 p.
10. Радецька С. Юридичний дискурс та переклад: вплив сучасних тенденцій на встановлені норми. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. т. 7. С. 142 – 147.